

TARTALOM:

A hajdani községháza	1
KARVAI Ottóné	
Hetven éve szentelték fel Dunakeszi evangélikus templomát	2
LEGINDI Tímea	
Emlékek az egykori dunakeszi-alagi vendéglátás történetéből	4
BÁTONYI Pál	
Körtvélyes, Kesző és Sárfő magyar földbirtokos családjai IV. rész	6
Dunakeszi képviselő-testületi ülésének jegyzőkönyvi kivonata az új községháza építéséről (1897)	8
SZŐKE Kálmánné	
Múltidéző emlékek városunk helytörténeti gyűjteményében II. rész	9
KOLLÁR Albin	
Az elfeledett dunakeszi-alagi Magán Polgári Iskola története II. rész	10

SZÁMUNK SZERZŐI:

BÁTONYI Pál – nyá. ezredes (Szód)
 KARVAI Ottóné – evang. felügyelő
 KOLLÁR Albin – nyug. iskolaigazgató, Dunakeszi díszpolgára
 LEGINDI Tímea – egyetemi hallgató
 SZŐKE Kálmánné – nyugalmazott tanár, igazgató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
 1000 példányban

Felelős szerkesztő:

Csoma Attila és Lőrincz Róbert
 Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár
 Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter ny. Budapest

ISSN 1789-9230

E-mail: szemle@mail.dkvk.hu

A lap megjelenését támogatja
 Dunakeszi Város Önkormányzatának
 Művelődési, Közoktatási, Sport
 és Ifjúsági Bizottsága

A címlapképen: a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény fotója a régi községháza épületéről

KARVAI OTTÓNÉ

Hetven éve szentelték fel Dunakeszi evangélikus templomát

Dunakeszi és Alag, a két önálló, egymás mellett fekvő település neve a XIII. század óta ismert volt, hol lakott, hol kihalt területként tartották számon az írásos emlékek. Arról azonban, hogy mikor jelentek meg e két településen evangélikusok, csak meglehetősen hiányos adatok állnak rendelkezésünkre.

Ismert tény, hogy Magyarországon II. József 1781-es türelmi rendeletét követően kezdődött el az evangélikus gyülekezetek kialakulása, majd az evangélikusok anyakönyvi nyilvántartása. A Dunakeszi közelében fekvő Csomád faluban 1783-tól van írásos, anyakönyvi feljegyzés a környező települések (pl. Szód, Szódrákos, Szódliget-telep, Csörögimajor, Göd) evangélikusságáról. Alag, Kisalag és Dunakeszi gyülekezeteit kezdetben Rákospalotán, majd 1923-tól 1975-ig Újpesten anyakönyvezték, mint fiókegyházközséget.

Az egyházi anyakönyvekből megfigyelhető, hogy amíg Dunakeszi falu majdnem teljesen katolikus vallású volt, úgy a jóval kisebb lélekszámú Alag lakossága megoszott a protestáns és a katolikus vallásúak között. Az ok igen érdekes. A lovaglás és a lótenyésztés elkötelezett híve gróf Battyányi Elemér, az alagi sárgahomokos területet, az ún. Pest megyei Szaharát, lótenyésztésre alkalmasnak találta. Az 1800-as évek végén szép számban telepített Angliából Alagra a lótenyésztésben jártas családokat (pl. az evangélikus Hesp család), akik protestáns vallásúak voltak. A lakosság az évek során azonban más, ide települt evangélikusokkal is bővült. A nagybörzsönyi ércbányászok németajkú területről érkeztek Magyarországra, s a bányászat megszűntével a megélhetésük és munkavállalásuk érdekében Pest közelébe, így Dunakeszire és Alagra is költöztek. A trianoni határ lezárásakor illetve a II. világháború után több erdélyi, Brassó környéki evangélikus család telepedett le Dunakeszin. 1989-ben, a dunakeszi evangélikus templom felszentelésének 50 éves évfordulójára Éber Ottó, az egyházközség akkori felügyelője által – korabeli levelekből, presbiteri jegyzőkönyvekből, írásos visszaemlékezésekből – összeállított kis füzetben a következő olvasható: „Az évszázad elején Dunakeszin 4-5 evangélikus család élt.” Mint szórványgyülekezet Fóthoz, majd 1910-től Rákospalotához tartozott. A lelkész Rákospalotáról járt ki. „Alag község megengedte, hogy az ottani községi iskolában tarthassák az istentiszteleteket. Ilyenkor rendelkezésre bocsátották az iskola harmóniumát is.”¹

1921. május 21-től a dunakeszi-alagi evangélikusok közgyűlésen kimondták, hogy szórványgyülekezetből fiókegyházközséggé alakulnak, presbitériummal. Felelős egyházi vezetőket, felügyelőt, gondnokot, pénztárost, jegyzőt választottak. Az istentiszteletek azonban nem voltak rendszerezettek, így a látogatottság egyre gyéribb lett. Végül a rákospalotai anyaegyházközség elbocsájtotta kötelékéből őket. Blatniczky Pál esperes úgy határozott, hogy – egy év próbaidőre – az újpesti anyaggyülekezethez csatolja a dunakeszi-alagi híveket. Ebből végül sok évtizedes kapcsolat lett. 1932-től az újpesti lelkész, Mezei József járt ki rendszeresen Dunakeszi-Alagra istentiszteleteket tartani. Ezekben az években készült el egy hordozható oltár, egy összecsukható szószék, és egy oltárkép-festmény, melyek az alagi iskolában tartott istentiszteletek alkalmával a templomi szolgálatot biztosították. Szintén Pestről járt ki kántorizálni Agárdi György, aki később énekkart is alakított, melyet 1940. augusztus 31-ig vezetett. 1932 novemberében nőegylet alakult, vezetője, szervezője E. Issekutz Gyuláné volt.

A kép közepén Bohunka Lajos másodfelügyelő

¹ Éber Ottó: [A Dunakeszi Evangélikus Egyház 50 éves története]. Dunakeszi, 1989. 3.

1935-ben Dunakeszin, Alagon és Kisalagon már mintegy 400 evangélikust tartottak nyilván, így a vezetőségnek komolyan kellett foglalkozni a templomépítéssel. Az ehhez szükséges pénz összegyűjtésének fő mozgatója Bohunka Lajos, Dunakeszi akkori főjegyzője, az evangélikus gyülekezet másodfelügyelője volt, aki a község szélén 2 hold szántóföldet vett, majd azt felparcellázva értékesítette. Az így keletkezett haszon képezte a templomépítés kezdő fedezetét. A következő gondot a megfelelő építési terület megszerzése jelentette. Issekutz Gyuláné férjének közbenjárására a Magyar Lovaregylet évi 1 aranykorona bérleti díjért 100 évre átengedte a Verseny utca – Fóti út sarkán található telkét. Eközben a templomépítésre szánt pénz is szépen gyűlt. Adakozott a gyülekezet, adakozott dr. Raffay Sándor püspök úr. Az ifjúság téglajegyeket árult, a nőegylet egy délutáni műsoros előadásra kibérelte a budapesti Teréz körúti színházat, valamint az alagi Pavilon étteremben is rendeztek jótékonyági teadélutánt. Adakoztak a katolikus helybéliek és – Lányi Ferenc műhelyfőnök vezetésével – a MÁV-telep dolgozói is.

A templom épülete a 40-es években

Az építési terv elkészítésére Lehoczky Gyula okleveles építészrt kérték fel, aki egy román stílusú, oldaltornyos, három boltíves bejáratú épületet tervezett. A terv azonban nem nyerte el a presbitérium tetszését, mert a telek terepviszonyai miatt a templom szinte elveszett volna. Végül Bohunka Lajos megismertette Mezei József lelkészt Szabó János újpesti építőmesterrel, aki elvállalta az építési terv átdolgozását, a templomnak alagsort is tervezett, ezzel kiemelve az épületet a környezetéből. Szabó János a dunakeszi-alagi templomot referenciamunkának szánta, a lóversenyzés miatt egyre fejlődő Alag lakóit szerette volna megnyerni későbbi megrendelőnek. Az első kapavágás 1938. augusztus 28-án történt, szabadtéri istentisztelet keretében. Az építkezés alatt a gyülekezet pénze elfogyott. Szabó János sokáig hitelezve folytatta a mun-

kát, míg a hívek – a Hangya Szövetkezettől felvett kölcsönrel – ki nem tudták fizetni a számlát. A templom végül elkészült, felszentelésére 1939. szeptember 10-én került sor.

70 év... sok vagy kevés, nézőpont kérdése. Emberi léptékel mérve sok, egy épület történetében rövid. Mégis, mennyi mindent éltek át evangélikus templomunk falai! A világháború alatt, 1944-45-ben, a templombelsőt kifosztották, az oltár és a szószék azonban megmaradt. Az ablakok kitörték, a harangok a toronyból lezuhantak, de szerencsére nem sérültek meg. 1947 decemberében fejeződtek be a helyreállítási munkálatok, a harangok is visszakerültek a toronyba. 1951-ben, a közeli Kápolna utcai lőszerraktár felrobbanása nyomán, a detonációtól az összes ablak betört. A pótlásuk sokáig csak felezett, törött üvegdarabokkal sikerült, hisz nem lehetett táblaüveget kapni. 1969-ben ideiglenes homlokzati renoválás vált szükségessé, mert a Duna felőli falszakaszon életveszélyesen potyogtak a nagyobb vakolatdarabok. Ugyanebben az évben, a 30 éves jubileumra, sikerült a templomablakokat – Bodrogi János üvegesmester munkája nyomán – színes katedrálüvegre kicseréltetni. Ekkor kaptunk a fasori evangélikus gyülekezettől egy bontás nyomán feleslegessé vált mennyezeti csillárt, ami a háborúban elveszett helyére került. 1968-69-ben a templomkertben lelkészlakás épült, főként a presbiterek házilagos kivitelezésével. Addig az itt szolgáló lelkész egy hittestvérünknel lakott albérletben. A teljesen szétszáradt régi faléckerítés helyére 1980-ban új kerítés épült. A terveket id. Rátki Zoltán készítette, a kőművesmunka kivételével az összes egyéb munkát a gyülekezet tagjai végezték.

1986-ban egy hatalmas vihar nagy kárt tett a nagytorony cserepezésében, melyet egy ipari alpinista csoport állított helyre. 1989-ben a templom teljes külső tatarozására került sor, sok gyülekezeti tag kitartó segédmunkájával, de több szimpatizáns dunakeszi lakos is segített Kurdi Miklós váci építőmesternek. A templom 50 éves jubileumát így felújított külsővel ünnepelhattük. 1997-ben az alagsorban vizesblokkot, gáz központi fűtést és a templom védelmi rendszerét alakítottuk ki. 2003-ban elkészült az új parókia és lelkészi hivatal, a templom homlokzatára felkerült az evangélikus köszöntés: Erős vár a mi Istenünk! 2007-ben korszerű digitális orgonával gyarapodott a templomunk.

1997-óta az evangélikus templom rendszeresen részt vesz a város kulturális életében adventi és böjti egyházzenei áhítataival, amelyeken a közreműködők dunakeszi és környékbeli előadóművészek, énekkarok, zenészek, zenekarok. De volt már fotókiállítás, kerámia kiállítás is a templom gyülekezeti termében. 2005-től évente autóbussz kirándulást szervezünk, melyen más felekezeti helybéliek is szívesen vesznek részt.

2009. szeptember 13-án a templom felszentelésének 70 éves évfordulóján, a hálaadó istentiszteleten dr. Fabinyi Tamás evangélikus püspök hirdet ígét. Ekkor a templomépítésről és a gyülekezet életéből alkalmi kiállítás is lesz.

Az evangélikusok létszáma országosan is csak 3-4%, Dunakeszin sohasem érte el ezt az arányt. Örvendetes azonban, hogy az elmúlt években az új lakóparkokba költözők köréből egyre több evangélikus hittestvér jelentkezik házasságkötésre, keresztesítésre, és kapcsolódik be a gyülekezet életébe. A templom áll, a gyülekezet él és egyre gyarapodik, az egyházi események sokfélesége is bővül. A magyarázat a Bibliában található: „Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők.” (Zsoltárok 127,1)

Soli Deo Gloria!